

Mgr. Irena Boušová: *Krameriovy noviny v letech 1790-1793 a jejich role při utváření české národní identity*. FHS UK, Praha 2013, 69 s. + xxii s. příloh.

Problematika (počátků) českého obrození již dlouho nepatří mezi frekventovaná témata historického výzkumu a starší práce jsou značně ovlivněné dobovými výkladovými stereotypy, proto lze pokus o nové zpracování jednoznačně uvítat. Obzvláště, když k němu přistoupila teoreticky velmi dobře vybavená autorka, která v daném případě rovněž rozvinula své starší výzkumy na poli novinové distribuce (DP *Distribuce novin z rukou pošt mistrů*, v celé práci ovšem chybně citovaná jako by šlo o knihu). Nedostatkem, obzvláště citelným s ohledem na skutečnost, že jde o pokračování dřívějšího výzkumu, je ovšem neúplné zvládnutí „řemesla“: autorka je sice teoreticky fundovaná a schopná na daný materiál aplikovat novější zahraniční výkladové modely, avšak nevyužila naproti tomu veškerý dostupný pramenný materiál, ani v sekundární literatuře již existující výklady. K těmto nedostatkům se vrátím níže v posudku, řadu z nich lze nicméně detekovat již v úvodu práce (s. 2-10).

Autorka se zaměřila na analýzu novin jakožto (na konci 18. století) nového informačního média (s. 3), zcela však přehlédla dobově neméně důležité divadlo a především kalendáře, od novin navíc fakticky neoddělitelné, naopak nesmyslně v rámci výčtu uvádí školní docházku mezi „tradičními komunikačními sítěmi“ (l.c.). Analýzou novin ve vztahu k dalším tištěným pramenům chce přitom dekonstruovat „prizma nacionálních teorií“ v dosavadních historických výkladech (s. 4). To je jistě užitečné, autorka však zcela přehlédla již existující výzkumy vlivu náboženských identit, N.B. zpracované (také) přímo na základě Krameriových novin (J. L. Lochman, Z. R. Nešpor), a právě náboženskou otázku v celé práci zásadně podcenila. Rovněž volba „srovnávacích pramenů“ je nedostatečná: i když bych připustil odhlédnutí od nevydaných pramenů, Vavákovy paměti by měly být citovány celé (pomínutí první knihy nevádí, ale druhá a třetí kniha by měly být využity v úplnosti), stejně jako další dobová memoárová literatura z jiných společenských vrstev (J. Locatelli, F. M. Pelcl aj.). Pokud jde o teoretický základ, Hobsbawma, Gellnera, Andersona a Hrocha nelze jednoduše stavět vedle sebe (s. 2) a jejich výklad by neměl obsahovat nepřesnosti: odhlédnu-li od nesmyslného termínu „státní státy“ (s. 2), české národní hnutí se sice opravdu řadilo mezi nejranější (ibid.), ovšem jen mezi národními hnutími nevládnoucích etnických skupin (což už autorka neuvádí). Podobné nedostatky se přitom opakují v celé práci, ačkoli je jako celek dobře promyšlená, teoreticky fundovaná, pramenně podložená a svým výkladem logicky strukturovaná.

Krátká první kapitola diskutuje „postmoderní“ de-nacionalizující obrat v historickém bádání a poskytuje teoretický základ pro další výklad. Autorka přitom zvládla velké množství namnoze disparátní literatury, ne vždy se však ubránila nepřesností. Například výklad M. Webera (s. 12) je příliš zjednodušující a hlavně jej jen sotva lze srovnávat s bezmála o sto let mladším Gellnerem; v případě andersonovského „imaginárního“ společenství je zase použit sice zavedený, avšak nepříliš vhodný termín (jinde totéž bez jakéhokoli zdůvodnění označuje jako „pomyslné“ společenství, např. s. 66).

Uvádí-li první kapitola do teoretického rámce, nejobsáhlejší druhá kapitola představuje historický rámec vydávání Krameriových novin a současně přináší i určité deskripce a analýzy jejich fungování. Na první pohled ovšem překvapují některá nesmyslná tvrzení: vliv zrušení „nevolnictví“ na mobilitu člověčenstvím fakticky nikdy nespoutaných společenských vrstev (s. 26), lokalizace České expedice na Malou stranu (s. 31), neúplné informace o Schönfeldových novinách (s. 33), argumentace, že Krameriovy noviny nebyly určeny ke „každodennímu použití“, jako projev jejich ne-masovosti (s. 34; mnohem důležitější byl úzký

okruh jejich čtenářstva), nebo podiv nad subskripčním prodejem knih (s. 40; tento typ prodeje byl zcela standardní a udržel se až do 20. století). Srovnání počtu stránek obojích českých novin je nicneříkající, protože postihuje odlišné roky (graf na s. 37, navíc nesmyslně označený jako „obrázek“), naopak zcela chybí zásadní vliv evangelictví, resp. spíše proevangelických postojů na Krameria (zcela absentující u redaktorů Schönfeldových novin a postupně ustupující i u Krameria). Dobově nesmírně důležitý náboženský faktor (josefínské reformy a jejich různorodá recepce ve společnosti, „brožurová válka“) tak zastupuje jen komický překlep: „mešní výkyv“ (s. 40). Naopak lze jednoznačně ocenit autorčin zájem o praktické stránky vydávání novin, dosud prakticky vůbec nestudované, byť by asi bylo v daných případech vhodné využít také archivní prameny (pokud existují).

Vyvrcholením práce je třetí kapitola nazvaná „Noviny jako průsečík působení mocenských sil“. Autorka v ní prostřednictvím obsahové analýzy novinových textů vykládá způsob prezentace panovníka a pojetí češství v kontrastu k psaní o jiných etnikách. V prvním případě je ovšem třeba připomenout, že danému tématu se věnoval již F. Kutnar, jehož dílo autorce uniklo (jde o druhou kapitolu Sociálně myšlenkové tvárnosti), a vzhledem ke Krameriově „josefínství“ si nejsem jist ani údajným zcela stejným způsobem psaní o Josefu II., Leopoldu II. a Františku II. (s. 56). Vzhledem k tomu, že autorka pro své tvrzení neuvádí žádný doklad, nelze je ovšem ověřit. Podobně bych v následující pasáži o etnických rozdílech uvítal standardně provedenou kvantitativní obsahovou analýzu, ačkoli s věcným obsahem lze zřejmě souhlasit.

Ohražuje-li se autorka v závěru práce, že „úkolom nebylo postihnout problematiku utváření českého národního hnutí v celé jeho šíři“ (s. 66), má nepochybně pravdu. Vzhledem k zaměření práce přitom postrádám zejména širší analýzu krameriových novin ve vztahu k dalším dobovým tiskovinám a jejich memoárové reflexi a z hlediska tematiky analýzu vlivu náboženských identit. Naopak oceňuji zaměření na ekonomickou a sociální stránku vydávání novin v osvícenské společnosti, jež doposavad namnoze unikala badatelské pozornosti. Závěry, k nimž I. Boušková došla, jsou tedy sice pouze dílčí, s jejich většinou však lze při tomto vědomí vyslovit souhlas. Rovněž po formální stránce je předložená práce akceptovatelná. Výklad je jasně strukturovaný a většinou logicky návazný, překlepů a pravopisných chyb je v textu minimum, autorka práci doplnila také o ilustrativní obrazové přílohy. Za zbytečné pokládám pouze „všeobsažné“ citace literatury, které se nadto opakují jak v poznámkách, tak v bibliografii (a již uvedenou nesprávnou citaci autorčiny předchozí diplomní práce).

Diplomní práci *Krameriovy noviny v letech 1790-1793 a jejich role při utváření české národní identity* proto **doporučuji k obhajobě** a hodnotím jako **velmi dobrou**.

V Praze dne 28. srpna 2013

Doc. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.